

Wysłany

Wpłynęło dnia 2.10.23
Nr korespondencyjny 2
Podpis [signature]

Toruń, 2 października 2023r.

dr hab. Igor Zgoliński, prof. AKP
Wydział Nauk Prawnych, Społecznych i Humanistycznych
Akademia Kujawsko-Pomorska

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pani mgr Katarzyny Zawislan pt. „*Polityka karna wobec sprawców przestępstw małej wagi*”, napisanej pod kierunkiem Pani Prof. UMCS, dr. hab. Magdaleny Budyn – Kulik na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

I. WYBÓR TEMATU ROZPRAWY.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska poświęcona została problematyce, która stanowiła już przedmiot zainteresowania piśmiennictwa oraz ma swoją stosowną egzemplifikację w judykaturze. Wypadek mniejszej wagi to wszakże instytucja, która egzystuje w polskich kodyfikacjach karnych od bardzo długiego czasu, a swą etiologią sięga sądowego wymiaru kary. Mimo tego stwierdzić należy, że wybór problemu badawczego zasługuje na aprobatę. Polityka karna wobec sprawców przestępstw małej wagi nie jest bowiem zagadnieniem, któremu doktryna prawa karnego poświęciła wystarczająco dużo uwagi. Spotykane opracowania ujmują wzmiankowaną instytucję na ogół dość wąsko, koncentrując się na poszczególnych rozwiązaniach prawnych. Podkreślić natomiast należy, że chodzi tu o szereg różnego typu zagadnień, gdyż wypadek mniejszej wagi stanowi swoisty konglomerat prawny, blisko zresztą związany z tzw. drobną przestępczością, a więc przestępczością

spotykaną nader często. Mając na względzie powyższe aspekty wybór tematu rozprawy doktorskiej uznać należy za w pełni trafny i merytorycznie uzasadniony.

II. ZAKRES ROZPRAWY I PROBLEM BADAWCZY.

Doktorantka podjęła się opracowania rozprawy poświęconej wypadkowi mniejszej wagi w kontekście jego roli jako instrumentu polityki karnej. Dla uzyskania możliwie najbardziej szczegółowych wyników badawczych niezbędne było dokonanie holistycznej eksploracji wielu aktów prawa. Należy zatem w tym kontekście odnotować, że recenzowana rozprawa ma charakter relatywnie wszechstronny, aczkolwiek nie można określić jej mianem kompleksowej. Odnosi się głównie do powszechnego prawa karnego. Przepisy prawa karnego skarbowego, będące również instrumentem polityki karnej, co prawda nie zostały zupełnie stracone z pola widzenia, lecz nie stały się też przedmiotem szerszej naukowej eksploracji. Taki stan rzeczy niewątpliwie pozostaje ze szkodą dla całości. Przyjąć jednak można, że takie mogło być założenie wstępne dotyczące konstrukcji pracy doktorskiej, co poniekąd wybrzmiewa z jej tytułu. Nie obejmuje on bowiem przestępstw karnych skarbowych, a te są przecież wyraźnie rozróżniane w ustawach karnych. Autorka zaniechała także, choćby skróconej, analizy komparatystycznej. Przedstawienie rozwiązań prawnych przyjętych w innych krajach niewątpliwie pozwoliłoby z jednej strony szerzej naświetlić omawiane zagadnienie, a z drugiej wyciągnąć należyte wnioski co do potrzeby i kierunku ewentualnych modyfikacji przepisów. Brakuje też w pracy nieco szerszych odniesień kryminologicznych, co również nie pozostaje bez wpływu na jej kompletność. W recenzowanej dysertacji in plus niewątpliwie uznać natomiast trzeba, że zawiera analizy w zakresie praktycznego stosowania wypadku mniejszej wagi. W efekcie rozprawa, mimo ograniczonego zakresu, jest interesująca poznawczo i - w pewien sposób - pozwala na zobrazowanie praktycznego funkcjonowania omawianej instytucji w Polsce, stosowanej wszelako względem przestępczości charakteryzującej się niskim stopniem społecznej szkodliwości.

Prawidłowe podejście do omawianego zagadnienia wymagało należytego wyboru głównych, a zarazem newralgicznych zagadnień badawczych oraz odpowiedniego skonstruowania rozprawy. Tym wymogom Doktorantka sprostała. Zasadniczymi problemami badawczymi, które postawiła przed sobą, to udzielenie odpowiedzi na pytania o kształt i praktyczne funkcjonowanie sensu largo reakcji karnej wobec sprawców przestępstw małej wagi - w ramach modelu przyjętego w powszechnym prawie karnym. Problemy badawcze, co

też należy odnotować, nie zostały jednak w sposób nadmiernie szczegółowy wyeksponowane w treści pracy. Zostały wskazane wręcz zbyt syntetycznie. Swoje hipotezy Doktorantka zweryfikowała w oparciu o wybrane metody. Stosownie do potrzeb posługuje się różnymi metodami analizy naukowej. W pracy przeważa metoda analizy dogmatycznej, która jest wydatnie wsparta metodami właściwymi dla analizy orzecznictwa sądowego oraz analizy statystyk. Dobór metod badawczych okazał się prawidłowy, gdyż finalnie pozwolił na osiągnięcie wytyczonych celów pracy.

III. UKŁAD ROZPRAWY.

Układ pracy jest właściwy, transparentny i zawiera się w formule „od ogółu do szczegółu”. Jest to dobre założenie, albowiem mamy do czynienia z instytucją wielowymiarową, stanowiącą szczególną odmianę uprzywilejowanego typu przestępstwa. Autorka swym naukowym zainteresowaniem początkowo objęła rozważania związane z istotą czynu malej wagi, a następnie ewolucję instytucji wypadku mniejszej wagi. Pozwala to na „płynne” przejście do analizy modelu przyjętego w Kodeksie karnym z 1997r. Następnie przedstawione zostały okoliczności wpływające na dopuszczalność przyjęcia wypadku mniejszej wagi, a w dalszej kolejności scharakteryzowane zostały badania empiryczne. Generalnie stwierdzić należy, że zachowano właściwe proporcje między poszczególnymi rozdziałami, przy uwzględnieniu rangi i znaczenia podnoszonej problematyki w kontekście głównego nurtu rozważań.

IV. OMÓWIENIE ROZPRAWY.

Recenzowana rozprawa liczy 212 stron, przy czym na 185 stronach zawarte są rozważania merytoryczne. Pozostała część to bibliografia. W pracy wykorzystano ponad 220 publikacji, 43 akty prawne oraz ponad 100 judykatów. Analizując przytoczoną literaturę i orzecznictwo doszedłem do wniosku, że dobrane zostały poprawnie, choć nie prezentują pełnego przeglądu literatury przedmiotu. Co również należy odnotować, Autorka oparła się wyłącznie na rodzimej literaturze prawniczej. Co prawda rozważania w dysertacji koncentrują się na polskich rozwiązaniach prawnych, lecz warto było wykorzystać, choćby w niewielkim stopniu, również odwołania do literatury obcojęzycznej. Generalnie praca została podzielona na dwie części, to jest teoretyczną (część A) oraz empiryczną (część B). Całość rozważań, poprzedzona wstępem,

zawarta została w pięciu rozdziałach. Podsumowaniem pracy są, ujęte w skompromowany sposób, Wnioski końcowe. Treść rozprawy odpowiada przyjętemu tytułowi.

Odnosząc się do Wstępu zauważyć trzeba, że prezentuje w sposób syntetyczny takie zagadnienia, jak uzasadnienie wyboru tematu, przyjętych ram rozważań, podstaw prawnych, celów i metod badawczych. Jest to konstrukcja właściwa, tłumacząca przyczynę i cel pracy. Nie wszystkie jednak spośród wymienionych wyżej elementów zostały w tej części pracy opisane w sposób należycie pogłębiony.

Przechodząc zatem do analizy treści zawartych w części teoretycznej (A) odnotować wypada, że w Rozdziale I rozprawy doktorskiej Autorka opisuje istotę czynu małej wagi. Odnosi się do zagadnień związanych z typizacją przestępstw oraz charakterem instytucji wypadku mniejszej wagi. Ze szkodą dla pracy pozostaje, że nie poruszono tu kwestii samego określenia „polityka karna”, zawartego przecież w tytule. Jest to o tyle ważne, że w/w pojęciu przypisuje się różne treści. Niekiedy wręcz używa się go zamiennie dla określenia „polityki kryminalnej”, co jest nieprawidłowe. Z całości pracy wybrzmiewa jednak, iż Autorka traktuje politykę karną jako jedno z ogniw polityki kryminalnej, ukierunkowanej na zapobieganie przestępczości oraz minimalizacji zjawisk kryminogennych. Jest to pryzmat prawidłowy, acz wymagający uściślenia. Polityka kryminalna obejmuje wszakże trzy powiązane ze sobą płaszczyzny, koherentne względem kolejnych etapów oddziaływania prawnokarnego, a mianowicie:

- a. politykę legislacyjną, rozumianą jako szeroki proces stanowienia prawa karnego,
- b. politykę karną, postrzeganą jako proces ścigania sprawców oraz stosowania wobec nich sankcji penalnych,
- c. politykę karną wykonawczą, oznaczającą proces wykonywania orzeczeń karnych (wyroków oraz postanowień zawierających rozstrzygnięcia o charakterze merytorycznym).

Wątki te winny znaleźć odpowiednie rozwinięcie na początku pracy, albowiem pomagają czytelnikowi w należyтым odbiorze, właściwym wdrożeniu się do refleksji naukowych zawartych w dalszych częściach.

Rozdział II rozprawy doktorskiej ukazuje ewolucję wypadku mniejszej wagi w polskich kodyfikacjach karnych. Generalnie narracja prowadzona w tym rozdziale, odnosząca się do polskich ustaw karnych od 1932r., w tym ustaw karnych skarbowych oraz pozakodeksowych, pozostaje bardzo interesująca. Przedmiot rozważań został należycie wyłożony, a podejmowana

problematyka dobrze pogłębiona. Jako punkt wyjścia historycznego przyjęto jednakowoż Kodeks karny z 1932r. Tu pojawia się pewien niedosyt, a zarazem nasuwa uwaga, że można było sięgnąć nieco głębiej, do wcześniejszych ustaw karnych i dokonać stosownych ustaleń związanych z dopuszczalnością przyjęcia na ich tle danego zachowania za „przypadek” mniejszej wagi (względnie brakiem takowej dopuszczalności). Czynione rozważania byłyby wówczas z całą pewnością pełniejsze. Innymi słowy, Autorka nie dotarła do samego źródła, wedle ówczesnej nomenklatury, przypadku mniejszej wagi, a więc tego aktu, który wprowadził tą instytucję do porządku prawnego. Wskazać natomiast trzeba, że wzmiankowana instytucja w rodzimym systemie prawa karnego znana była zdecydowanie dużo wcześniej, niż ustala to Autorka na s. 20 i 37. Pomijając już tzw. pozakodeksowe prawo karne, to choćby Kodeks karny tymczasowo obowiązujący w Królestwie Polskim (był to w istocie rosyjski Kodeks karny z 22 marca 1903r., zmodyfikowany treścią Przepisów Przechodnich, uchwalonych w dniu 7 sierpnia 1917r. przez Tymczasową Radę Stanu Królestwa Polskiego) nie tylko ją przewidywał, ale i definiował. W treści art. 53 *expressis verbis* wskazywał, że „W wypadkach mniejszej wagi, Sąd mocen jest złagodzić karę według własnego uznania, obniżając ją aż do dowolnego zakresu pozbawienia wolności lub grzywny. Za przypadek mniejszej wagi poczytuje się ten, gdy przeciwne prawu skutki i czynu będą małoważne, a zła wola sprawcy nieznaczna i gdy sprawca wobec okoliczności sprawy może zasługiwać na przebaczenie, zastosowanie zaś kary, przewidzianej w ustawie, byłoby zbyt surowe” (vide: wydanie urzędowe Kodeks karny tymczasowo obowiązujący w Królestwie Polskim, Warszawa 1917). Podobnie, ustawa karna obowiązująca na terenie zaboru pruskiego także знаła tego typu instytucję (§ 57 stanowił, że jeżeli czyn jest występkiem lub wykroczeniem, można „w szczególnie lekkich wypadkach” orzec naganę, zob. J. Kałużniacki, Ustawa karna, wydanie II, Poznań 1921, s. 38).

Rozdział III pracy poświęcony został egzystencji wypadku mniejszej wagi na gruncie Kodeksu karnego z 1997r. Jest to cenna część pracy. Doktorantka, przedstawiając początkowo charakter tej instytucji *de lege lata*, dokonała następnie naukowej eksploracji na płaszczyźnie aż dziewięciu kategorii przestępstw. Są to odpowiednio przestępstwa przeciwko: mieniu, wiarygodności dokumentów, obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi, działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego, wyborom i referendum, obronności, mieniu wojskowemu i obowiązkowi pełnienia służby wojskowej. Rozważania zawarte w tej części są nie tylko pogłębione, ale i kompletne. Na uznanie zasługuje bowiem poczyniona w nich

gruntowna analiza prawna aktualnie obowiązujących uregulowań, wzbogacona o własne spostrzeżenia Doktorantki.

Niejako kontynuację analiz prowadzonych w Rozdziale III odnajdujemy w rozdziale kolejnym, czyli IV. Został on poświęcony okolicznościom wpływającym na przyjęcie wypadku mniejszej wagi na gruncie obowiązującego Kodeksu karnego. Odniesiono się w nim do szerokiego spectrum zagadnień, takich jak koncepcje wypadku mniejszej wagi, społeczna szkodliwość czynu, jej stopień oraz właściwości i warunki osobiste sprawcy. Uważam, że podobnie jak rozważania zawarte w Rozdziale III, także i te pozostają wartościowe i pozwalają na dostrzeżenia złożoności regulacji wypadku mniejszej wagi. Nie budzą przy tym większych uwag krytycznych. W treści zostały także zamieszczone własne spostrzeżenia Autorki, która dostrzega rozbieżności poglądów doktryny na niektóre kwestie i – co szczególnie cenne – prezentuje w tej mierze własne stanowisko, wraz ze stosownym uzasadnieniem.

Rozdział V, zawarty w części B, poświęcony został natomiast zagadnieniom o charakterze praktycznym. Odnosi się w istocie do funkcjonowania przepisów regulujących wypadek mniejszej wagi. Podkreślenia wymaga, że Autorka precyzyjnie przedstawia wyniki dokonanych badań i płynące z nich wnioski. Płaszczyzną do poczynionych tu konstatacji są m. in. wyniki badań pochodzące z projektu badawczego „Polityka karna sądów wobec przestępstw małej wagi”, który został wykonany w okresie od czerwca 2013 do lipca 2014r., a jego koordynatorką była Autorka (vide s. 137). Wyniki prac dokonanych w ramach projektu stanowiły przedmiot odrębnej publikacji – K. Zawiślan, D. Polak - Hawranek, L. Chechelski, Drobną przestępczość – problematyka zjawiska, *Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały* 2016, nr 1 (18). Prezentacja badań w tej części nie jest zatem wynikiem wyłącznie samodzielnej pracy Autorki. Sytuację z powodzeniem „ratuje” jednak okoliczność znacznego poszerzenia wyników tychże badań, przy jednoczesnym przyjęciu tylko przecież pewnego wycinka wyników wcześniejszego projektu badawczego, ograniczonego do wypadku mniejszej wagi na płaszczyźnie występku z art. 278 § 3 k.k. To w pełni pozwala na konstatację, że wyniki badawcze uzyskane w ramach wspomnianego projektu stanowiły tylko pewnego rodzaju punkt odniesienia. Nie zmienia to faktu, że treść Rozdziału V, jakkolwiek niezwykle ciekawa poznawczo, uprawnia wszelako do poczynienia kilku uwag krytycznych. Wypływają one przede wszystkim z dość wąsko zakreślonego obszaru badawczego, przez co wyniki uzyskanych badań nie muszą pozostawać za każdym razem reprezentatywne dla obszaru całego kraju. Autorka ograniczyła się głównie do analizy ogólnodostępnych danych statystycznych oraz analizy orzecznictwa wyłącznie trzech sądów rejonowych, położonych dodatkowo na

terenie jednej apelacji - krakowskiej, tj. Sądu Rejonowego Kraków – Krowodrza w Krakowie, Sądu Rejonowego dla Krakowa Nowej Huty w Krakowie oraz Sądu Rejonowego w Chrzanowie (nota bene na s. 137 podano niepełną nazwę Sądu Rejonowego dla Krakowa Nowej Huty w Krakowie). Dodatkowo badania ograniczone zostały do spraw, które wpłynęły do tych sądów w dość odległym czasie, bo w latach 2010 – 2012, a więc przed ponad dekadą. Na poprawę tego stanu rzeczy bez wątpienia wpływa powołanie bardziej aktualnych krajowych danych statystycznych. Są to jednakże tzw. dane ministerialne (Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości), które nie zostały wsparte odpowiednimi badaniami aktowymi. W kontekście poczynionych w pracy szerokich odniesień do czynów z art. 278 § 3 k.k. stratą pozostaje natomiast to, że Autorka nie sięgnęła do ustaleń zawartych w innych pracach (choćby wcześniejszych i zarazem także ograniczonych lokalnie, jak np. J. Szumskiego, *Polityka karna wobec sprawców drobnych kradzieży w świetle badań aktowych w Warszawie*, Warszawa 1986, ISBN 83-04-02254-0) i nie zestawiała ich z wynikami analiz dokonanych na potrzeby dysertacji doktorskiej.

Wszystkie te elementy wskazują natomiast, że na podstawie tak zebranego materiału badawczego wyciąganie wniosków ogólnych może okazać się obarczone pewnym ryzykiem nietrafności.

Dopelniając omówienia recenzowanej pracy należy wskazać, że jej zamknięciem są skomprimowane Wnioski końcowe. Doktorantka prezentuje w nich najważniejsze spostrzeżenia oraz przedstawia własną ocenę omawianych unormowań. Jest to cenna część, stanowiąca swoistą kwintesencję, podsumowanie i wyjaśnienie postawionych problemów badawczych. Jako szczególnie istotna jawi się ogólna konstatacja, że choć sądy dość rzadko korzystają z instytucji wypadku mniejszej wagi, to jest to instytucja niezbędna w polskim prawie karnym, aczkolwiek należałoby zmierzać do ujednoczenia jej wykładni, na wzór przyjęty w Kodeksie karnym skarbowym. Podzielam ten pogląd i podobnie jak Autorka uważam, że prowadziłoby to do redukcji rozbieżności interpretacyjnych.

Podsumowując merytoryczną zawartość dysertacji doktorskiej odnotować wypada, że rozważania pani mgr Katarzyny Zawiślan są z reguły prawidłowe i nie wywołują zastrzeżeń. Opracowanie stanowi dość szeroką analizę obranego zagadnienia. Autorka dokonała należytej eksploracji aktów prawnych, stanowisk doktryny oraz orzecznictwa. Taki stan rzeczy wskazuje na umiejętność rozwiązywania problemów naukowych oraz prowadzenia samodzielnie pracy naukowej. Co istotne, w dysertacji przedstawione zostały również tezy Autorki stanowiące wyraz własnego spojrzenia na kształt omawianych zagadnień. Treści tychże tez implikują osąd,

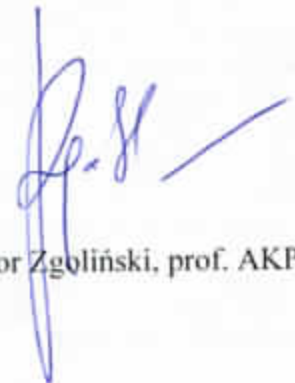

iż stanowią wynik dociekliwości badawczej Doktorantki. Przy okazji ułatwiają dokonanie oceny wartości merytorycznej pracy.

V. WNIOSKI KOŃCOWE.

Recenzowana rozprawa Pani mgr Katarzyny Zawiślan odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim. Zgłoszone uwagi nie zmieniają ogólnej, pozytywnej oceny. Jest to opracowanie merytoryczne, przedstawiające relatywnie wnikliwie przeanalizowany kształt polityki karnej względem sprawców przestępstw małej wagi. Autorka swobodnie posługuje się niezbędnymi dla potrzeb analizy naukowej aktami prawnymi i ujawnia ich znajomość. Swe rozważania prowadzi poprawnym językiem prawniczym. Posiada także umiejętność krytyki poglądów wyrażanych dotychczas w doktrynie w aspekcie omawianych zagadnień. Przedstawia nadto wiele własnych refleksji naukowych. Wykazuje się tym samym znajomością sztuki prowadzenia dyskursu naukowego. Odnotowania wymaga, że rozprawa oparta została na poprawnie dobranej literaturze przedmiotu. Uwzględnia też, i to w sposób dość szeroki, bogaty dorobek judykatury.

W konkluzji stwierdzam, że Pani mgr Katarzyna Zawiślan przedstawiła samodzielną rozprawę doktorską, która stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego z zakresu prawa karnego. Pokazuje przy tym stosowną wiedzę Doktorantki w tej dziedzinie. Mając na uwadze powyższe uważam, że rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. z 2014r., poz. 1852 ze zm.) w zw. z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018r. Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669).

dr hab. Igor Zgoliński, prof. AKP